

DOI: 10.5281/zenodo.3835564
UDC: 005.52:330.341.1(477.74)(045)
JEL: C13, O18, O19, O32, R11

DIAGNOSIS OF THE STATE OF THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ODESSA REGION

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Iermakova A. Olga, Doctor of Economics, Associate Professor
Institute of Market Problems and Economic & Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Odessa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9815-3464
Email: impeer@ukr.net
Recieved 03.12.2019

Єрмакова О. А. Діагностика стану інноваційного розвитку Одеської області. Науково-методична стаття.
В статті представлено результати діагностики стану інноваційного розвитку Одеської області в розрізі ключових компонентів глокалізації: результативної (локальної) складової, глобальної інтегрованості, інституціонального середовища. Інституціональне середовище досліджено в розрізі основних груп інститутів регіональної інноваційної системи, а саме інститути державного регулювання, інститути генерації та споживання інновацій, інститути ринкової інфраструктури, інститути кадрового забезпечення. Наведено результати SWOT-аналізу стану і перспектив інноваційного розвитку Одеської області. Визначено, що основними проблемами Одеської області в інноваційній сфері є наступні: погіршення фінансової підтримки досліджень та інновацій у регіоні, зменшення кількості установ, які генерують та споживають інновації, зниження показників ефективності інноваційної діяльності, низька інтернаціоналізація інноваційної діяльності.
Ключові слова: інноваційний розвиток, інституціональне середовище, Одеська область, глокалізація.

Iermakova O. A. Diagnosis of the state of the innovative development of the Odessa region. Scientific and methodical article.
The article presents the results of diagnostics of the state of innovative development of the Odessa region in the context of key globalization components: resulting (local) component, global integration, institutional environment. The institutional environment is investigated in the context of the main groups of institutes of the regional innovation system, namely institutes of state regulation, institutes of generation and consumption of innovations, institutes of market infrastructure, institutes of human resources. The results of the SWOT-analysis of the state and prospects of innovative development of the Odessa region are presented. It was defined that the main weaknesses of the Odessa region in the innovation field are the following: deterioration of financial support for research and innovation in the region, reduction of the number of institutions that generate and consume innovations, reduction of performance indicators of innovative activity, low internationalization of innovative activity.
Keywords: innovative development, institutional environment, Odessa region, globalization.

Діагностика стану інноваційного розвитку регіонів є одним з найперших етапів стратегування, і від її якості залежить обґрунтованість подальших етапів. В статті пропонується діагностика інноваційного розвитку регіону на прикладі Одеської області з позицій концепції глокалізації. Глокалізація представляє собою діалектичне поєднання глобальних та локальних вимірів певного явища. В інноваційній сфері глокалізація проявляється через інтеграцію регіональних інноваційних систем із глобальними мережами через численні комунікаційні канали. З метою розуміння даних процесів в регіоні в статті пропонується діагностика стану інноваційного розвитку регіону в розрізі ключових компонентів глокалізації: результативного (локального), глобальної інтегрованості та інституціонального середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій та невіршених раніше частин проблеми.

Дослідженню стану інноваційного розвитку регіонів України, зокрема Одеської області, присвячені праці багатьох вітчизняних вчених, зокрема Буркинського Б.В., Гейця В.М., Сгорова І.Ю., Забарної Е.М., Симоненко В.К., Філіппової С.В. та ін. Подальшого дослідження потребує діагностика інноваційного розвитку регіону в умовах глокалізації економічних процесів, чому і присвячена дана стаття.

Мета дослідження.

Здійснити діагностику стану інноваційного розвитку Одеської області в розрізі ключових компонентів глокалізації: результативної (локальної) складової, глобальної інтегрованості, інституціонального середовища, та визначити перспективи інноваційного розвитку Одеської області.

Виклад основного матеріалу.

Діагностика стану інноваційного розвитку Одеської області на засадах глокалізації передбачає дослідження в розрізі трьох груп показників:

1. результативні (локальні) - відображають стан інноваційної діяльності в регіоні;
2. глобальна інтегрованість - стан інтеграції регіональної інноваційної системи до глобальних мереж та її міжнародної конкурентоспроможності;

3. інституціональне середовище - стан інституціонального забезпечення інноваційної діяльності в регіоні.

Показники результативності інноваційної діяльності в Одеській області представлено в таблиці 1.

Таблиця 1. Динаміка основних показників результативності інноваційної діяльності в Одеській області в 2007-2017 рр.

	2007	2017	2017/2007
Кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт, од.	3699	1896	↓1,95 рази
Кількість впроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах, од.	51	50*	-2,0%
Обсяг реалізованої інноваційної продукції (нової для ринку та нової для підприємства), тис.грн (у діючих цінах)	2287168	157570,2	↓14,5 рази
Обсяг реалізованої інноваційної продукції (нової для ринку та нової для підприємства), тис.грн (у співставних цінах)	8222369	157570,2	↓52,2 рази
Питома вага реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %	13,4	0,3	-13,1 в.п.
Кількість заявок на патенти на винаходи на 1 млрд. ВРП	3	1	↓3 рази
Кількість впроваджених маловідходних, ресурсозберігаючих інноваційних процесів на промислових підприємствах, од.	21	42	↑2 рази

* дані 2015 року

Джерело: складено автором за матеріалами [1-5]

Як видно з табл. 1, за останні десять років в Одеській області спостерігається значне скорочення обсягу реалізованої інноваційної продукції - 14,5 рази, а у співставних цінах скорочення ще більш разуче - 52,2 рази. Так, якщо в 2007 р. обсяг реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції складав 13,4%, то в 2017 р. цей показник склав лише 0,3%. Спостерігається скорочення і за показниками кількості виконаних наукових та науково-технічних робіт, кількості впроваджених нових технологічних процесів - майже 2 рази. Скоротився і показник кількості заявок на патенти на винаходи на 1 млрд. ВРП з 3 до 1. Для порівняння, кількість заявок на винаходи у розрахунку на 1 млн. євро ВРП в Одеській області складає 0,04, а в італійському регіоні Лігурія - 2,84.

Позитивна динаміка має місце за показником впровадження маловідходних, ресурсозберігаючих інноваційних процесів на промислових підприємствах. Це позитивне зрушення, але обумовлене воно, на наш погляд, не стільки бажанням представників реального сектору економіки впроваджувати технології, що забезпечують збереження навколишнього середовища, скільки двома об'єктивними з економічної точки зору явищами:

- застосуванням нового імпортного обладнання, яке передбачає ресурсощадливий підхід і інші прилади в розвинених країнах на сьогодні не виробляються;
- дефіцитом сировинних ресурсів в національній економіці, та високими цінами на енергоносії, що змушує використовувати відходи виробництв в якості сировини або джерела отримання енергії.

За Індексом результативності інноваційної діяльності в 2017 р. Одеська область посіла 8-е місце серед регіонів України.

Показники для аналізу стану глобальної інтегрованості регіональної інноваційної системи Одеської області представлені в табл. 2.

Таблиця 2. Динаміка основних показників міжнародної діяльності в інноваційній сфері в Одеській області в 2012-2017 рр.

	2012	2017	2017/2012
Експорт наукоємних послуг, млн.дол.США:			
- роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	6999,0	363,9	↓19,2 рази
- наукові та технічні послуги	7392,4	15719,9	↑2,1 рази
- послуги дослідження та розробки	1006,6	104,1	↓9,7 рази
- послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	12248,6	28927,3	↑2,4 рази
Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України, тис. грн. (у діючих цінах)	261209,1	28659,6	↓9,1 рази
Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України, тис. грн. (у співставних цінах)	599213,7	28659,6	↓20,9 рази
Питома вага реалізованої інноваційної продукції за межі України у загальному обсязі реалізованої інноваційної продукції, %	29,4	18,2	-11,2 в.п.

Продовження таблиці 1

Кількість придбаних нових технологій за межами України, од.	-	-	-
Чисельність аспірантів із зарубіжних країн, які навчаються в Україні, осіб	100	95	-5,0%
Чисельність наукових працівників, які виїжджали за межі України, осіб	312	441*	+41,3%
Кількість грантів, отриманих на наукову роботу від міжнародних фондів, од.	118	138*	+17%
Обсяг витрат на фінансування наукових досліджень і розробок за рахунок коштів з іноземних джерел, тис.грн	6006,4	9367,1	+56 %

**дані 2015 року

Джерело: складено автором за матеріалами [3-9]

За останні п'ять років в Одеській області спостерігається значне скорочення експорту роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності - 19,2 рази, а також послуг досліджень та розробок - 9,7%. Також суттєво скоротився обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України - в 20,9 разів у співставних цінах, якщо в 2012 р. в загальному обсязі реалізованої інноваційної продукції даний показник складав 29,4%, то в 2017 р. - 18,2%.

В той же час, в 2017 р. у порівнянні із 2007 р. збільшився експорт наукових та технічних послуг та послуг у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги - у більш ніж 2 рази. Імпорт нових технологій в Одеській області відсутній. Майже незмінною залишилась чисельність аспірантів із зарубіжних країн, які навчаються в Україні. Дещо зріс показник кількості грантів, отриманих на наукову роботу від міжнародних фондів. Збільшилась на 41,3% чисельність наукових працівників, які виїжджали за межі України з метою стажування, участі в конференціях тощо, а також на 56% збільшилось фінансування наукових досліджень і розробок за рахунок коштів з іноземних джерел, що свідчить про активізацію міжнародного співробітництва наукових організацій.

За Індексом міжнародної діяльності в інноваційній сфері в 2017 р. Одеська область посіла 7-е місце серед регіонів України.

Показники для аналізу стану інституціонального забезпечення інноваційної діяльності в Одеській області представлені в табл. 3.

Таблиця 3. Динаміка показників інституціонального середовища інноваційної діяльності в Одеській області в 2012-2017 рр.

Групи показників	Показники	2012	2017	2017/2012
1. Інститути державного регулювання в сфері інновацій:				
<i>1.1. Нормативно-правові інститути в сфері інновацій</i>	Індекс ділового клімату в регіонах України (рейтингова позиція)	6	16	неспівставні дані
<i>1.2. Державне фінансове стимулювання інновацій</i>	Питома вага підприємств з технологічними інноваціями, які отримували фінансову допомогу від центрального уряду для інноваційної діяльності у загальній кількості підприємств з технологічними інноваціями, %	0	2,5****	+2,5 в.п.
	Питома підприємств з технологічними інноваціями, які отримували фінансову допомогу від місцевих та регіональних органів влади для інноваційної діяльності у загальній кількості підприємств з технологічними інноваціями, %	3,4	2,5****	-0,9 в.п.

Продовження таблиці 3.

	Обсяг витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт з бюджету, тис.грн (у діючих цінах)	146460,5	162440,1	+10,9%
	Обсяг витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт з бюджету, тис.грн (у співставних цінах)	335980,4	162440,1	↓2,1 рази
	Питома вага коштів бюджету у витратах на виконання наукових досліджень і розробок, %	63,6	60,1	-3,5 в.п.
<i>1.3. Технологічна готовність до інноваційної діяльності</i>	Чисельність абонентів мобільного зв'язку, тис.осіб	3164,1	3211,0	+1,5%
	Чисельність Інтернет-користувачів, тис.осіб	960,9	2537,0	↑2,6 рази
	Кількість впроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах, од.	35	50	+42,9%
2. Інститути генерації та споживання інновацій:				
<i>2.1. Інститути генерації інновацій</i>	Кількість організацій, які здійснювали наукові дослідження і розробки, од.	54	48	-11,1%
	Кількість промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, од.	83	36	-56,6%
<i>2.2. Інститути споживання інновацій</i>	Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, од.	52	35	-32,7%
	Кількість впроваджених наукових та науково-технічних робіт, од.	1851	1501*	-18,9%
3. Інститути ринкової інфраструктури в сфері інновацій:				
<i>3.1. Фінансові інститути в сфері інновацій</i>	Обсяг витрат підприємницького сектору на наукові дослідження і розробки, тис.грн (у діючих цінах)	73047,2	85702,2	+17,3%
	Обсяг витрат підприємницького сектору на наукові дослідження і розробки, тис.грн (у співставних цінах)	167570,3	85702,2	↓2 рази
	Обсяг витрат підприємницького сектору на інноваційну діяльність, тис.грн (у діючих цінах)	135902,7	232813,0****	+71,3%
	Обсяг витрат підприємницького сектору на інноваційну діяльність, тис.грн (у співставних цінах)	311760,8	232813,0****	↓1,3 рази

Продовження таблиці 3.

3.2. Виробничо-технологічні інститути в сфері інновацій	Питома вага підприємств з технологічними інноваціями, що мали партнера з інноваційної співпраці у загальній кількості підприємств з технологічними інноваціями (у межах своєї групи підприємств; постачальники обладнання, матеріалів, компонентів, програмного забезпечення; клієнти; вищі навчальні заклади; наукові організації), %	20,3	32,5***	+12,2 в.п.
3.3. Інформаційні структури в сфері інновацій	Питома вага зовнішніх джерел інформації для інноваційної діяльності підприємств з технологічними інноваціями, %	11,33	11,75***	+0,42 в.п.
3.4. Комерціалізація інновацій	Питома вага підприємств з технологічними інноваціями, що здійснювали ринкове запровадження інновацій, у загальній кількості підприємств з технологічними інноваціями, %	7,7	11,9	+4,2 в.п.
	Питома вага реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %	3,6	0,3	-3,3 в.п.
4. Інститути кадрового забезпечення в сфері інновацій:				
4.1. Кадрове забезпечення	Чисельність науковців, що отримали науковий ступінь у поточному році, осіб	165	87****	-47,3%
	Питома вага працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок у загальній кількості зайнятих, %	0,3	0,3	без змін
	Питома вага працюючих на інноваційно активних підприємствах у загальній кількості працюючих, %	52,7	27,9****	-24,8 в.п.

*дані 2015 року

**наведено загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності через відсутність даних в розрізі джерел через конфіденційність статистичної інформації

***дані 2014-2016 рр.

****дані 2016 року

Джерело: складено автором за матеріалами [1, 2, 3, 4, 6, 8, 10-14]

Сприятливий діловий клімат є необхідним для інноваційної діяльності. В рейтингу конкурентоспроможності регіонів України в 2012 р., складеним Фондом «Ефективне управління» за методикою Всесвітнього економічного форуму Одеська область посідала 6 місце. Конкурентними позиціями Одеської області були такі: макроекономічне середовище, вища освіта та професійна підготовка, технологічна готовність, розмір ринку, інфраструктура. Найпроблемнішими факторами для ведення бізнесу визначено наступні: інституції, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку [14, С. 161].

За результатами «Щорічної оцінки ділового клімату 2016» року, за Регіональним індексом ділового клімату Одеська область посіла 16 місце. Географічне розташування та природно-ресурсний потенціал Одеської області є сприятливими для розвитку бізнесу. Чинниками цього є спільний кордон з Європейським Союзом, наявні річкові та морські водні ресурси, транспортні шляхи, родовища осадових корисних копалин (глини, вапняку тощо), а також можливість використання альтернативних джерел енергії. Інфраструктура регіону загалом є розвиненою, проте капітального ремонту потребують автотранспортні шляхи. Також експерти наголошують на необхідності розвитку об'єктів авіа та водної інфраструктури. Рівень освіти у регіоні визначається експертами як низький. Серед основних проблем – недостатня чисельність кваліфікованих викладачів, відсутність матеріально-технічної бази та дисбаланс між теоретичною та практичною частинами навчальної програми. Найгострішими проблемами для малого та середнього Одещини експерти вважають складність доступу до ресурсів (зокрема, кредитних), відсутність діалогу з владою та корупцію.

До найбільш проблемних процедур регуляторного характеру експерти відносять регулювання землекористування, митне оформлення, підключення до електромереж. Натомість найпростішими процедурами є реєстрація та постановка на облік підприємств, ліцензування, санітарно-гігієнічний контроль та цінове регулювання. Експерти вважають, що окрім прийняття організаційно-розпорядчих документів, держава не здійснює заходів зі сприяння розвитку малого та середнього бізнесу в Одеській області. Крім того, за словами експертів, існує розбіжність між інтересами влади та бізнесу, яка виступає додатковою перешкодою активізації бізнес-процесів у регіоні. З огляду на це експерти дають різні рекомендації щодо пріоритетних напрямків державної політики. Одні вважають, що поживаленню ділової активності сприятиме мінімізація втручання і зменшення тиску на малий та середній бізнес. Інші переконані, що держава має стимулювати інноваційний розвиток малого та середнього бізнесу за допомогою відповідних організаційних структур та ефективних економічних інструментів [13, С. 361].

Фінансове стимулювання наукової та інноваційної діяльності в Одеській області за період 2012-2017 рр. характеризується наступними тенденціями. Так, питома вага підприємств з технологічними інноваціями, які отримували фінансову допомогу від місцевих та регіональних органів влади для інноваційної діяльності скоротилась з 3,4% до 2,5%. В гривневому еквіваленті у співставних цінах фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт області за період 2012-2017 рр. як з бюджету в Одеській, так і підприємницьким сектором скоротилось в 2 рази. Переважну більшість витрат на виконання наукових досліджень і розробок в Одеській області в 2017 р. здійснено з бюджету – 60,1% (рис. 1), а витрати на інновації в промисловості Одеської області було здійснено за рахунок власних коштів підприємств – 97,1%. В гривневому еквіваленті фінансування інноваційної діяльності в Одеській області підприємницьким сектором за період 2012-2017 рр. скоротилось в 1,3 рази.

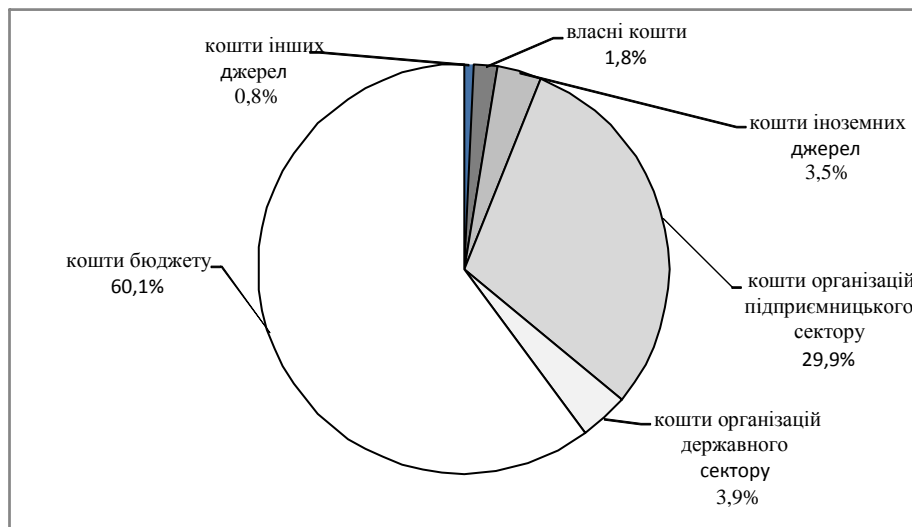

Рис. 1. Розподіл внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок за джерелами фінансування в Одеській області в 2017 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [15, С. 17]

Міжнародні співставлення показників інноваційної діяльності в Одеській області із показниками італійського регіону Лігурія свідчать про суттєве відставання Одеської області за ключовими фінансовими показниками. Так, питома вага загального обсягу фінансування наукових досліджень і розробок у ВРП (в еквіваленті євро) в Одеській області складає 0,226%, в Лігурії - 1,55%, а в розрахунку на 1 жителя в Одеській області 4 євро, Лігурії - 476,7 євро.

Показники технологічної готовності, а саме чисельність абонентів мобільного зв'язку, Інтернет-користувачів, кількість впроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах, в Одеській області мають тенденцію до зростання. За станом технологічної готовності Одеська область є одним із лідерів серед регіонів України.

Кількість інститутів генерації та споживання інновацій в Одеській області в 2017 р. у порівнянні із 2012 р. скоротилась: організації, які здійснювали наукові дослідження і розробки - на 11,1%, промислові підприємства, що займалися інноваційною діяльністю - на 56,6%, промислові підприємства, що впроваджували інновації - на 32,7%, впроваджені наукові та науково-технічні роботи - на 18,9%. Переважна більшість інноваційно активних підприємств сконцентрована в м. Одеса – 52,7%, далі йдуть Овідіопольський район – 11,1%, м. Чорноморськ – 8,3%, м. Подільськ – 5,6%, Тарутинський район – 5,6%, Біляївський район – 5,6% (рис. 2).

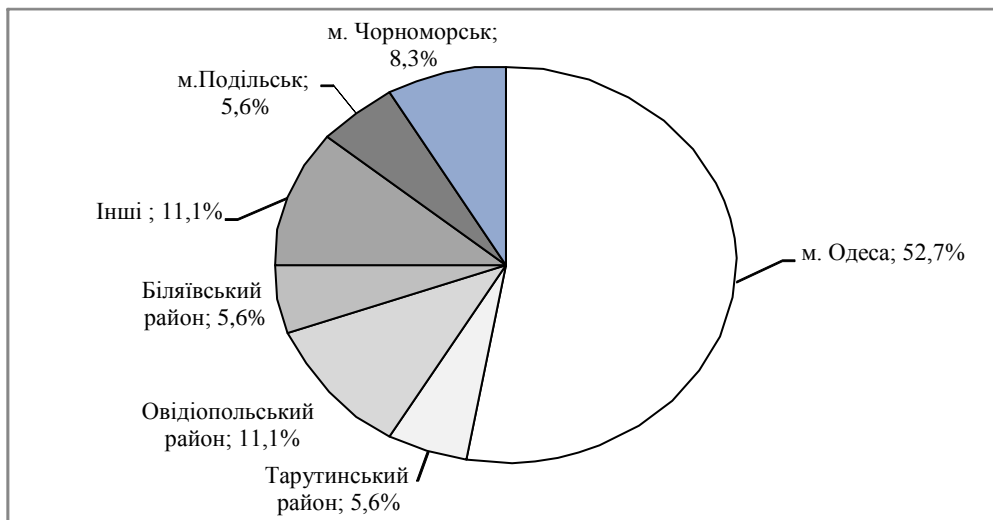

Рис. 2. Розподіл кількості промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, по містах та районах Одеської області в 2017 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [15, С. 22]

В м. Одеса сформована розгалужена система закладів освіти та наукових установ Національної академії наук України, а саме: 38 закладів професійно-технічної освіти, 40 закладів вищої освіти I-IV рівнів акредитації, 48 організацій, які здійснювали наукові дослідження і розробки. В регіоні присутні наукові інститути найвищої категорії А, тобто ті, що мають вагомий науковий і практичний результати широкого національного і міжнародного значення, зокрема дану категорію має Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України. Координуючу роль в сфері наукових досліджень і розробок покладено на Південний науковий центр НАН України та МОН України.

Показники, що опосередковано характеризують стан ринкової інфраструктури у сфері інновацій, в переважній більшості у період 2012-2017 рр. мали позитивну динаміку, так збільшилась питома вага підприємств з технологічними інноваціями, що мали партнера з інноваційної співпраці – на 12,2 відсоткових пункти, питома вага зовнішніх джерел інформації для інноваційної діяльності підприємств з технологічними інноваціями – на 0,42 відсоткових пункти, питома вага підприємств з технологічними інноваціями, що здійснювали ринкове запровадження інновацій – на 4,2 відсоткових пункти. Негативною тенденцією є скорочення питомої ваги реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції з 3,6% в 2012 р. до 0,3% в 2017 р. Недостатнім є залучення підприємств та наукових організацій і вищих навчальних закладів до взаємного співробітництва: серед підприємств з технологічними інноваціями в Одеській області протягом 2014-2016 рр. лише 6,3% мали інноваційне співробітництво із науковими організаціями, та 10,0% - з вищими навчальними закладами.

Показники кадрового забезпечення за період 2012-2017 рр. є несприятливими: скорочення чисельності науковців, що отримують науковий ступінь щорічно на 47,3%, питома вага працюючих на інноваційно активних підприємствах у загальній кількості працюючих скоротилась з 52,7% до 27,9%. Чисельність працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, залишилась незмінною, проте їх питома вага у загальній кількості зайнятих є невеликою – 0,3%. Для порівняння, в італійському регіоні Лігурія цей показник складає 1,8%.

За Індексом інституціонального середовища інноваційної діяльності в 2017 р. Одеська область посіла 5-е місце серед регіонів України.

На основі проведених розрахунків складено рейтинг регіонів України за Індексом інноваційного розвитку в 2017 р. (рис. 3).

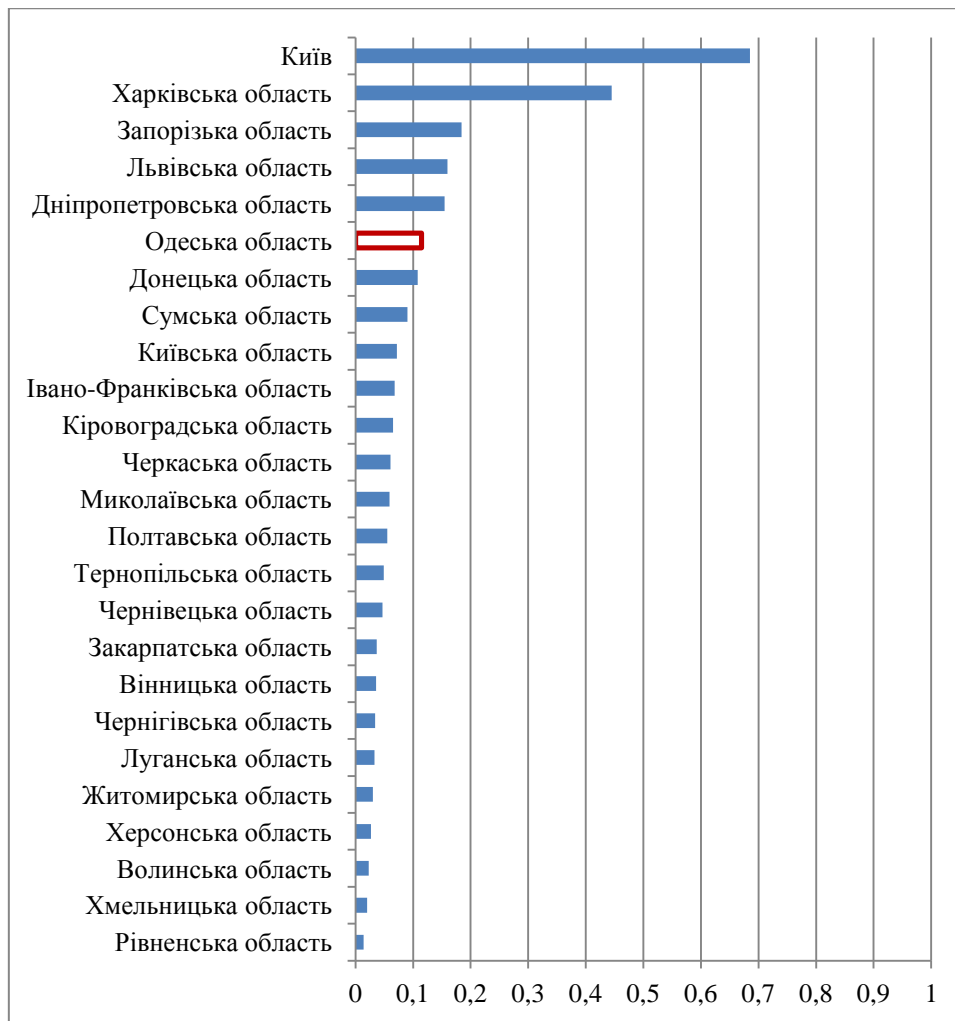

Рис. 3. Рейтингова оцінка регіонів України за Індексом інноваційного розвитку в 2017 році
Джерело: власна розробка автора

За даною рейтинговою оцінкою Одеська область посіла 6-те місце серед регіонів України після м. Київ, Харківської, Запорізької, Львівської та Дніпропетровської областей. Спостерігається значна дивергенція між лідерами рейтингу м.Київ та Харківською областю та рештою регіонів України.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

SWOT-аналіз стану і перспектив інноваційного розвитку Одеської області, який узагальнює проведений вище аналіз виявив наступні тенденції:

Сильні сторони:

- зростання експорту наукових та технічних послуг та послуг у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги, що свідчить про міжнародну конкурентоспроможність регіону за даним напрямком та забезпечує високооплачувані робочі місця в регіоні;
- розгалужена система освітніх закладів та наукових установ, в тому числі категорії А;
- активізація міжнародного співробітництва наукових організацій: зростання обсягу фінансування наукових досліджень з іноземних джерел, кількості наукових працівників, які виїжджали за межі України з метою стажування, участі в конференціях тощо;
- лідерство Одеської області серед регіонів України за показниками технологічної готовності до інноваційної діяльності, а саме за чисельністю абонентів мобільного зв'язку, Інтернет-користувачів;
- соціальний капітал (партнерство серед інноваційних підприємств) та імпакт-інвестиції в сфері інновацій;
- розвиток стартапів та ІТ бізнесу.

Слабкі сторони:

- необхідність транспортної інфраструктури;
- складність доступу до ресурсів, зокрема кредитних;
- проблемність процедур регуляторного характеру: регулювання землекористування, митне оформлення, підключення до електромереж;

- скорочення показників результативності інноваційної діяльності: обсягу реалізованої інноваційної продукції, кількості виконаних наукових досліджень і робіт, кількості впроваджених нових технологічних процесів, кількості заявок на патенти на винаходи на 1 млрд. ВРП;
- низька інтернаціоналізація інноваційно активних підприємств: скорочення експорту роаялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності, та послуг досліджень і розробок, скорочення обсягу реалізованої інноваційної продукції за межі України;
- погіршення фінансового забезпечення наукової та інноваційної діяльності в регіоні: скорочення питомої ваги підприємств з технологічними інноваціями, які отримували фінансову допомогу від місцевих та регіональних органів влади для інноваційної діяльності, яка і без того є незначною, незначна питома вага фінансування наукових досліджень і розробок у ВРП - 0,2%;
- скорочення кількості інститутів генерації та споживання інновацій, серед яких як наукові установи, так і промислові підприємства;
- недостатнє залучення підприємств та наукових організацій і вищих навчальних закладів до взаємного співробітництва;
- скорочення питомої ваги реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, яка і без того є незначною - 0,3%;
- погіршення стану кадрового забезпечення інноваційної діяльності в регіоні: скорочення питомої ваги працюючих на інноваційно активних підприємствах, незначна питома вага працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, у загальній кількості зайнятих - 0,3%.

Загрози:

- втрата лідируючих позицій області в інноваційній сфері;
- переорієнтація стартапів та інноваційних компаній до інших областей України (Київська, Львівська);
- посилення міжтериторіальних диспропорцій;
- деградація інноваційного потенціалу;
- консервація застарілої економічної структури регіону;
- втрата конкурентної переваги у кадровому забезпеченні інноваційної сфери;
- неспроможність регіональної економіки адаптуватись до непередбачуваних змін ринкових умов та глобальних викликів.

Можливості:

- стимулювання інноваційного розвитку промисловості за допомогою відповідних організаційних структур та ефективних економічних інструментів;
- розвиток інноваційного підприємництва;
- впровадження функціональної, а не галузевої, смарт-спеціалізації, яка базується на регіональній інноваційній системі;
- залучення ресурсу соціального капіталу до інноваційного розвитку регіону;
- екологізація інноваційної діяльності;
- залучення регіону до глобальної конкуренції в інноваційній сфері.

Перспективою подальших досліджень є визначення стратегічних пріоритетів, сценаріїв, механізмів та інструментів інноваційного розвитку регіону в умовах глокалізації економічних процесів.

Abstract

The article presents the results of diagnostics of the state of innovative development of the Odessa region in the context of key glocalization components: resulting (local) component, global integration, institutional environment. Diagnosis of the state of innovative development of regions is one of the first stages of strategic planning, and its validity influences on the validity of further stages. The article offers diagnostics of innovative development of the region by the example of the Odessa region on the basis of the concept of glocalization. Glocalization is a dialectical combination of global and local dimensions of a particular phenomenon. In the innovation field glocalization is manifested through the integration of regional innovation systems into the global networks through numerous communication channels. In order to understand these processes in the region, the article offers diagnostics of the state of innovative development of the region in the context of key components of glocalization: productive (local), global integration and institutional environment. The institutional environment is investigated in the context of the main groups of institutes of the regional innovation system, namely institutes of state regulation, institutes of generation and consumption of innovations, institutes of market infrastructure, institutes of human resources. The results of the SWOT-analysis of the state and prospects of innovative development of the Odessa region are presented. Strengths of the Odessa region in the innovation field are the following: growth of export of scientific and technical services and services in the field of telecommunications, computer and information services; developed system of educational and scientific institutions, including category A; intensification of international cooperation of scientific organizations; development of startups and IT business; social capital (partnership among innovative enterprises, ecosystem) and impact investment in innovation. Weaknesses of the Odessa region in the innovation field are the

following: deterioration of financial support for research and innovation in the region: a small amount of funding for research and development in relation to GRP - 0.2%; reduction of the number of institutions that generate and consume innovations, including scientific institutions and industrial enterprises; reduction of performance indicators of innovative activity: volume of sold innovative products, number of performed scientific research and works, number of implemented new technological processes; insufficient involvement of enterprises and scientific organizations and higher education institutions in mutual cooperation; reduction of the share of sold innovative products in the total volume of sold industrial products, that is already insignificant - 0.3%; low internationalization of innovative enterprises, in particular the reduction of the share of innovative products export. Threats to innovation development of the Odessa region are the following: loss of the leading position of the region in the innovation field; reorientation of start-ups and innovative companies to other regions of Ukraine (Kyiv, Lviv); degradation of innovation potential; inability of the regional economy to adapt to unpredictable changes in market conditions and global challenges; reduction of recreational attractiveness due to pollution (atmospheric, water, land resources); energy dependence on external energy sources; loss of competitive advantage in the innovative human resourcing. Opportunities for innovative development of the Odessa region are the following: stimulation of innovative development of industry; development of innovative entrepreneurship; ecologization of innovation activity; implementation of functional, not sectoral, smart specialization, based on regional innovation system; involvement of social capital into innovative development of the region; attraction of the region to global competition in the innovation sphere.

Список літератури

1. Статистичний збірник «Валовий регіональний продукт за 2001-2009 роки». - К: Державна служба статистики України, 2011. - 155 с.
2. Статистичний збірник «Валовий регіональний продукт у 2017 році». - К: Державна служба статистики України, 2019. - 159 с.
3. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України 2015». - К.: Державна служба статистики України, 2016. - 257 с.
4. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України 2017». - К.: Державна служба статистики України, 2018. - 178 с.
5. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України 2007». - К.: Державна служба статистики України, 2008. - 361 с.
6. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України 2013». - К.: Державна служба статистики України, 2014. - 314 с.
7. Статистичний збірник «Регіони України 2014». - К.: Державна служба статистики України, 2014. Ч.2. - 733 с.
8. Статистичний збірник «Регіони України 2018». - К.: Державна служба статистики України, 2018. Ч.2. - 682 с.
9. Статистичний бюлетень «Підготовка наукових кадрів у 2011 році». - К.: Державна служба статистики України, 2012. - 33 с.
10. Статистичний бюлетень «Підготовка наукових кадрів у 2016 році». - К.: Державна служба статистики України, 2017. - 43 с.
11. Статистичний бюлетень «Стан і розвиток зв'язку в Україні за 2012 рік». - К: Державна служба статистики України, 2013. - 30 с.
12. Статистичний збірник «Економічна активність населення України 2017». - К: Державна служба статистики України, 2018. - 205 с.
13. Аналітичний звіт «Щорічна оцінка ділового клімату 2016: національний та регіональний виміри». – К: Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні», 2016. - 369 с.
14. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2012 «Назустріч економічному зростанню та процвітанню». -К: Фонд «Ефективне управління», 2012. - 208 с.
15. Статистичний бюлетень «Наукова та інноваційна діяльність в Одеській області у 2017 році». - О: Головне управління статистики в Одеській області, 2018. - 51 с.

References

1. *Gross regional product for 2001-2009: Statistical Yearbook.* (2011). Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
2. *Gross Regional Product in 2017: Statistical Yearbook.* (2019). Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
3. *Scientific and innovative activity of Ukraine 2015: Statistical Yearbook.* (2016). Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].

4. *Scientific and innovative activity of Ukraine 2017: Statistical Yearbook*. (2018). Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
5. *Scientific and innovative activity of Ukraine 2007: Statistical Yearbook*. (2008). Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
6. *Scientific and innovative activity of Ukraine 2013: Statistical Yearbook*. (2014). Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
7. *Regions of Ukraine 2014: Statistical Yearbook*. (2014). Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
8. *Regions of Ukraine 2018: Statistical Yearbook*. (2018). Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
9. *Training of scientific personnel in 2011: Statistical Yearbook*. (2012). Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
10. *Training of scientific personnel in 2016: Statistical Yearbook*. (2017). Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
11. *State and Development of Communication in Ukraine in 2012: Statistical Yearbook*. (2013). Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
12. *Economic Activity of the Population of Ukraine 2017: Statistical Yearbook*. (2018). Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
13. *Annual Assessment of Business Climate 2016: National and Regional Dimensions* (2016). Kyiv: Prohrama USAID "Liderstvo v ekonomichnomu vryaduvanni" [in Ukrainian].
14. *Towards Economic Growth and Prosperity: Ukraine's Regions Competitiveness Report* (2012). Kyiv: Fond "Efektivne upravlinnia" [in Ukrainian].
15. *Scientific and Innovative Activity in Odessa Region in 2017: Statistical Yearbook*. (2018). Odessa: Holovne upravlinnia statystyky v Odeskii oblasti [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Єрмакова О. А. Діагностика стану інноваційного розвитку Одеської області. / О. А. Єрмакова // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2019. – № 4 (10). – С. 57-67. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/ejopu/2019/No4/57.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.3835564

Reference a JournalArticle:

Iermakova O. A. Diagnosis of the state of the innovative development of the Odessa region. / O. A. Iermakova // Economic journal Odessa polytechnic university. – 2019. – № 4 (10). – P. 57-67. – Retrieved from <https://economics.opu.ua/ejopu/2019/No4/57.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.3835564

